

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และขอเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชา สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ขึ้น และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหนังสือเรียน และการเรียนการสอน โดยการใช้หนังสือเรียนใหม่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์ในการวิเคราะห์หนังสือเรียน ซึ่งนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศได้เสนอแนะไว้ แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) แบบประเมินค่า (Rating-Scale) และแบบตอบเสรี (Open-End) ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ครูจำนวน 76 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ จำนวน 20 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่ได้มามีจำนวน 476 ชุด ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนโดยใช้ค่า t-test และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางและอธิบายประกอบ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับครูผู้สอนและการใช้หนังสือเรียน

ครูผู้สอนที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 76 คน เป็นชาย 24 คน หญิง 52 คน มีวุฒิระดับปริญญา 64 คน ระดับประกาศนียบัตร 12 คน มีประสบการณ์การสอนอยู่ในช่วง 1-25 ปี สอนวิชาสังคมศึกษามาแล้วอยู่ในช่วง 1-18 ปี ชั่วโมงการสอนประจวนสัปดาห์ละ 10-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความสนใจวิชานี้มาก ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนวิชานี้เลย แต่ครูก็คิดว่าครูมีความสามารถในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาได้ก็พอสมควร

สิ่งที่ครูผู้สอนยึดถือเป็นหลักในการสอนวิชาสังคมศึกษา คือจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของวิชาที่สอน ซึ่งครูได้กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในการสอนเพียงบางครั้งที่เท่านั้น และครูผู้สอนได้ใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการสอนเพียงบางครั้งที่เช่นกัน โดยครูจะเลือกเฉพาะหัวข้อต่าง ๆ ในหนังสือเรียนและหารายละเอียดเพิ่มเติมเอาเองจากแหล่งคนควาต่าง ๆ

ในค่านี้นโยบายของหนังสือเรียน ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนมีมากกว่าที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ แต่ครูก็สามารถสอนได้ครบทุกหัวข้อในหนังสือเรียน แม้ว่าครูจะมีความเห็นว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนส่วนใหญ่ไม่สัมพันธ์กันเท่าที่ควร ไม่เอื้ออำนวยต่อการสอนแบบบูรณาการและมีรายละเอียดต่าง ๆ น้อยเกินไป

ปัญหาที่ครูประสบในการใช้หนังสือเรียนที่สำคัญที่สุด คือครูไม่มีหนังสือที่จะค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างเพียงพอ เพราะเนื้อหาในหนังสือเรียนมีรายละเอียดน้อยเกินไป ทำให้ครูจำเป็นต้องค้นคว้าเพิ่มเติมรายละเอียดต่าง ๆ อีกมาก เมื่อครูประสบปัญหาที่เกิดขึ้น ครูมักจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูสังคมศึกษาในหมวดวิชาเดียวกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับนักเรียน ครูมีความคิดเห็นว่านักเรียนมีความพอใจหนังสือเรียนที่กำลังใช้อยู่พอสมควร และครูส่วนใหญ่ก็ได้เคยแนะนำวิธีการในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและการใช้หนังสือเรียน

นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 400 คน ทั้งหมดเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีนักเรียนชาย 240 คน และนักเรียนหญิง 160 คน

นักเรียนมีความคิดว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่กำลังใช้ข้อมูมีคุณภาพอยู่ในระดับดี และมีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ส่วนลักษณะของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่นักเรียนชอบใช้คือควรมีลักษณะรูปเล่มที่คงทนถาวรมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมเป็นเล่มเดียวเหมือนปัจจุบัน และมีขนาดพอเหมาะจะพกพาเก็บรักษา

ในการอ่านหนังสือเรียนล่วงหน้า นักเรียนมักจะอ่านหนังสือเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าห้องเรียนเป็นบางครั้งเท่านั้น ส่วนหนังสืออื่นที่ใช้อ่านประกอบในการเรียนวิชาสังคมศึกษาก็อ่านเป็นบางครั้งเช่นกัน นักเรียนส่วนใหญ่ชอบให้ครูมอบหมายให้อ่านหนังสือเรียนมาก่อน

ในด้านคุณภาพของหนังสือเรียนที่นักเรียนต้องการคือหนังสือเรียนควรเย็บเล่มอย่างคงทนถาวร ตัวหนังสือควรพิมพ์ให้ชัดเจน การจัดเรียงลำดับภาพให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และควรมีบทสรุปท้ายบทด้วย

สิ่งที่นักเรียนได้รับ เมื่ออ่านหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาแล้ว นักเรียนไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ทันที จำเป็นต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติมจึงจะเข้าใจ ส่วนสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าสำคัญและควรมีในหนังสือเรียน คือภาพประกอบ แบบฝึกหัดท้ายบท แผนที่ แผนภูมิ สถิติ ที่ทันสมัยต่าง ๆ รวมทั้งสรุปข้อความท้ายบท

นักเรียนมีความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันพอสมควร นอกจากนั้นยังช่วยทำให้เข้าใจสิ่งที่ครูสอนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนสาเหตุที่นักเรียนต้องอ่านหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ต้องการทำความเข้าใจเนื้อหาวิชานี้ล่วงหน้า ซึ่งในค่านเนื้อหาวิชานั้น นักเรียนเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

นักเรียนส่วนใหญ่มีหนังสือเรียนเพื่อประกอบการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส่วนปัญหาที่นักเรียนประสบมากที่สุดในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา คือเนื้อหามีมากเกินไป อ่านแล้วไม่เข้าใจมากนัก ขาดแหล่งที่จะหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนั้นในหนังสือเรียนมีภาพประกอบน้อยและบางภาพไม่ตรงกับข้อเท็จจริง

3 ก. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระความรู้

โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความคิดเห็นในค่าน้อยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนที่ควรแก้ไข คือการจัดเนื้อหาในหนังสือเรียนใหม่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชาหรือมีลักษณะบูรณาการ การจัดเนื้อหาวิชาแต่ละบทควรต่อเนื่องกันและมีทศรูปที่ช่วยให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษา

ข. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระความรู้

โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนมีความคิดเห็นในค่าน้อยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนคือ เนื้อหาช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และในค่านเนื้อหาที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

ค. ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระความรู้ ปรากฏโดยเฉลี่ยแตกต่างกัน

4 ก. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระศาสนศึกษา

โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความคิดเห็นในค่าน้อยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีสิ่งที่ครูเห็นว่าควรแก้ไข 2 ค่านคือ ในหนังสือเรียนควรมีคำถามท้ายบทที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและควรมีบทสรุปท้ายบทที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดเพิ่มเติมจากเนื้อหาในหนังสือเรียน

ข. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระศาสนศึกษา

โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนมีความคิดเห็นในระดับปานกลางทั้งหมด

ค. ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระคำานสคิปัญญา ปรากฏโดยเฉลี่ยว่าแตกต่างกัน

ธ ก. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระคำานอุปกรณช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน

โดยเฉลี่ยแล้วครมีความคิดเห็นในด้านกกลางอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนคือยู่บางคือ มีสารบัญชบอกหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน และมีสิ่งที่ควรแก้ไขคือ ควรมีกิจกรรมเสนอแนะหายบท และคำถามหายบทเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น ภาพประกอบควรมีสื่อสวยงามสคุดตาเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน ภาพประกอบควรมีจำนวนที่เหมาะสมกับความจำเป็นของเนื้อหาต่าง ๆ ที่เข้าใจยากและไม่สามารถวาดภาพโดยใช้จินตนาการของตนเองได้

ข. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระคำานอุปกรณช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน

โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนมีความเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีสิ่งที่คิดว่าดีอยู่ 6 คำาคือ

๑. หนังสือเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน

๒. หนังสือเรียนน่าสนใจ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน

๓. มีสารบัญชบอกหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน

๔. การเว้นช่องว่างตอนบน ตอนล่าง ด้านข้าง และช่องไฟในหนังสือเรียนแต่ละหน้า

๕. มีตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวเอน ตัวใหญ่ เพื่อเน้นความสำคัญของหัวข้อนั้น ๆ

มีคำนำซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของผู้แต่งหนังสือเรียน และอธิบายการใช้หนังสือเรียน

สิ่งที่ควรแก้ไขคือ ภาพประกอบควรมีคำอธิบายที่ภาพอย่างชัดเจน และตรงกับเนื้อหาในหนังสือเรียน

ค. ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระความรู้ปฏิบัติการเรียนการสอนในหนังสือเรียน ปรากฏผลโดยเฉลี่ยว่าแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะของครูและนักเรียน
  - 6.1 ภาพประกอบควรชัดเจน ควรใช้ภาพจริง ไม่ควรใช้ภาพวาดและภาพควรเป็นสีธรรมชาติ
  - 6.2 แผนภูมิตารางและสถิติต่าง ๆ ไม่ควรล้าสมัยเกินไป
  - 6.3 การเรียบเรียงเนื้อหาแต่ละตอนควรต่อเนื่องกัน
  - 6.4 เนื้อหาของหนังสือเรียนควรสัมพันธ์กับชื่อเรื่องและชื่อหนังสือเรียน
  - 6.5 ควรใช้ภาษาที่รัดกุมเพื่อให้เข้าใจข้อความต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น
  - 6.6 เนื้อหาในหนังสือเรียนควรสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
  - 6.7 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนให้ทันสมัยอยู่เสมอ
  - 6.8 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น
  - 6.9 ควรมีบทสรุปท้ายบทเรียนทุกบท
  - 6.10 ควรมีเชิงอรรถ คัทชนี และคำอธิบายศัพท์อยู่ในหนังสือเรียนด้วย
  - 6.11 ควรมีแบบฝึกหัดท้ายบทแต่ละบท
  - 6.12 ควรมีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบทเรียนทุกบท
  - 6.13 หนังสือควรมีรูปเล่มที่ไม่ใหญ่จนเกินไปเพื่อความสะดวกในการเก็บรักษา

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2" ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา
2. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระความรู้ ค่านสติปัญญาและค่านอุปกรณช่วยการเรียนการสอน ในหนังสือเรียน

1. ในค่านความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนครูและนักเรียนจากโรงเรียนทั้งหมด 20 แห่งที่ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปให้ทำนั้นใช้หนังสือของกรมวิชาการเป็นหลักในการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นระยะของการใช้แผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ ทำให้ครูและนักเรียนไม่มีโอกาสในการเลือกใช้หนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มากนัก เนื่องจากสำนักพิมพ์ยังไม่สามารถพิมพ์หนังสือออกมาเสนอขายตามท้องตลาดได้มากเหมือนในสมัยที่ใช้หลักสูตรเก่า นอกจากนั้นการที่ครูและนักเรียนใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาของกรมวิชาการเป็นหลักในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ นั้น อาจเนื่องมาจากครูสอนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามแผนการศึกษาชาติฉบับ 2521 มากเท่าที่ควร จึงใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักและแนะนำให้นักเรียนใช้ด้วย เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์เอกชน เพราะกระทรวงศึกษาเป็นผู้ดำเนินการในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพราะฉะนั้นการผลิตหนังสือของกรมวิชาการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผลิตหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ จึงควรจะผลิตหนังสือได้ถูกต้องตามจุดหมายของวิชาสังคมศึกษาและการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในปีการศึกษา 2523 นั้นเป็นปีที่ 2 ของการเปลี่ยนหลักสูตรใหม่เท่านั้น กระทรวงศึกษาจึงต้องการให้นักเรียนใช้หนังสือของกรมวิชาการเพื่อทดสอบว่าหนังสือเรียนจะมีความเหมาะสมหรือไม่ ด้วยเหตุผลนี้เองทำให้กระทรวงศึกษาธิการมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนให้เหมาะสมกับ

สภาพปัจจุบันมากยิ่งขึ้น การที่ครูและนักเรียนส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ แสดงให้เห็นความเชื่อถือในค่านิยมการผลิตหนังสือเรียนเพราะฉะนั้นถ้าหนังสือเรียนมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควรก็จะเกิดผลเสียอย่างมากต่อเยาวชนของชาติ

จากผลการวิจัยพบว่าครุร้อยละ 51.32 ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเลย ซึ่งอาจเป็นผลเสียต่อการเรียนการสอนวิชานี้ได้มาก เพราะครูอาจไม่เข้าใจการสอนแบบใหม่ที่เรียกว่าบูรณาการ โดยครูอาจจะใช้วิธีการสอนแบบเก่า ๆ ซึ่งจะทำให้การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการประสบความสำเร็จล้มเหลว นอกจากนี้ครุร้อยละ 61.47 ใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการสอนเพียงบางครั้งและร้อยละ 92.11 เลือกลงเฉพาะหัวข้อในหนังสือเรียนและค้นคว้าหารายละเอียดเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ เอง การวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่ามีครูเพียงร้อยละ 1.32 เท่านั้น ที่สอนรายละเอียดในหนังสือเรียนอย่างเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นในการค้นคว้าหารายละเอียดต่าง ๆ มาสอนนักเรียนเพราะว่าในหนังสือเรียนมีเนื้อหาไม่ละเอียดเท่าที่ควร ถ้าครูสอนตามหนังสือเรียนอย่างเดียวจะทำให้นักเรียนไม่มีความรู้เท่าที่ควร เพราะหนังสือเรียนเป็นเพียงหนังสือที่ประกอบในการเรียนเท่านั้น ไม่จำเป็นที่ครูจะต้องยึดเป็นหลักในการสอนเพียงอย่างเดียว ครูควรหาค้นคว้าว่า หลักสูตรต้องการให้นักเรียนเรียนวิชานี้ แล้วนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง เพราะฉะนั้นเมื่อผลการวิจัยปรากฏมาเช่นนี้ จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมในวงการศึกษารวมของประเทศไทยแต่สิ่งที่จะต้องทำอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารโรงเรียนก็คือ จะต้องจัดหาหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชานี้มาไว้ให้นักเรียนและครูได้ศึกษาอย่างเต็มที่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ตรงกับผลการวิจัยของนำออย อุมะวิชณี¹ สุวีพันธุ์ เกียนวัฒนา²

¹นำออย อุมะวิชณี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

²สุวีพันธุ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น".

ลักษณะการสอนโดยการให้หนังสือเรียนของครุ นั้น ผลการวิจัยพบว่าครุประมาณ ร้อย 60.53 ใช้วิธีให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนมาก่อนแล้วครุมาอธิบายในห้องเรียน และไม่มี ครุคนใดเลยที่ให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนพร้อมกันในห้องเรียนหรือบอกให้นักเรียนจดตาม หนังสือเรียน นับว่าเป็นการสอนที่ทันสมัยพอสมควร เพราะวิธีการสอนสองอย่างที่ครุไม่ได้เลือก ใช้เป็นวิธีการสอนที่ทันสมัย การให้นักเรียนอ่านมาก่อนจะช่วยให้นักเรียนสามารถเตรียมตัวใน การอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ในห้องเรียนรวมทั้งครุก็จะมีส่วนในการเรียนการสอนน้อยลง ซึ่งวิธี การนี้สามารถสอนเนื้อหาได้มากกว่าการบอกจุดหรือให้อ่านพร้อมกันในห้องเรียนและทำให้นักเรียนสนใจวิชานี้มากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล¹ สุรพันธ์ เกียนวัฒนา² หอมทวล มีเกิน³ นำอ้อย อุมะวิชนี⁴ และ วิเชียร ทัพประเสริฐ⁵

¹ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1".

²สุรพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น".

³หอมทวล มีเกิน, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

⁴นำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

⁵วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียน วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

สำหรับปัญหาในการใช้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของครูมีบางพอสมควร และเมื่อเกิดปัญหา ครูร้อยละ 45.97 จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูสังคมศึกษาที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน ร้อยละ 31.45 จะขอความร่วมมือจากครูสังคมศึกษาในหมวดวิชาเดียวกัน แหล่งที่ครูขอความช่วยเหลือน้อยคือ ศึกษานิเทศก์ เพื่อนครูสังคมศึกษาจากสถานศึกษาอื่น ๆ และฝ่ายวิชาการ ส่วนอาจารย์ใหญ่ไม่มีครูคนใดเลยขอความช่วยเหลือ จากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าครูให้ความสำคัญต่อผู้สอนที่สอนวิชาเดียวกันมากกว่าแหล่งบุคคลอื่น ซึ่งบางครั้งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมากกว่าก็ตาม ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องของไม่ว่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ หรือโรงเรียนควรจะจัดให้มีการฝึกอบรมสำหรับคนที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน นอกจากนั้นโรงเรียนควรจะให้ความสำคัญในการจัดผู้สอนวิชาเดียวกันหรือในระดับเดียวกันให้มาก ควรให้ครูได้เลือกระดับชั้นที่สอนและจัดคนที่สนิทสนมกัน สอนระดับชั้นเดียวกัน เพราะจะทำให้มีการปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ไม่สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ ตรงกับผลการวิจัยของ น้ำออย อุมะวิชณี¹ หอมหวล มีเกิด² และวิเชียร ทัพประเสริฐ³

ทางด้านนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียน ซึ่งปรากฏในผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนจะอ่านหนังสือเรียนล่วงหน้ามาเป็นบางครั้ง ซึ่งทำตามคำสั่งของครูเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะนักเรียนต้องการให้ครูสั่งว่าจะให้อ่านตอนใดมา นอกจากนั้น การเรียนหนังสือของนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจเนื้อหาในหนังสือเรียนทันที จะต้องให้ครูอธิบายให้ฟังจึงจะเข้าใจมากขึ้น สำหรับการใช้น้ำออย อุมะวิชณี นั้น นักเรียนก็ใช้เป็นบางครั้งเช่นกัน ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนยังมีเนื้อหา

¹น้ำออย อุมะวิชณี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

²หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

³วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ทำให้นักเรียนต้องไปค้นหาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ ซึ่งบางครั้งเป็นผลดีสำหรับนักเรียนที่จะมีความสามารถในการค้นหาหาความรู้เพิ่มเติมได้มากขึ้น และเป็นประโยชน์ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหนังสือเรียนมีใช้หลักสูตรการเรียนการสอน แต่เป็นเพียงหนังสือที่ใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องสอนหรือเรียนตามหนังสือเรียนทุกอย่าง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หอมหวล มีเก็ค¹ และวิเชียร ทัพประเสริฐ²

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนร้อยละ 53.00 มีความพอใจหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาพอสมควร และคิดว่าหนังสือเรียนวิชานี้มีคุณภาพดี ส่วนนักเรียนร้อยละ 54.25 มีความเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนสังคมศึกษา สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้พอสมควร การที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้บ่งว่าเป็นผลดีของการเรียนการสอนวิชานี้พอสมควรเพราะแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความมั่นใจในการจัดทำหนังสือของกรมวิชาการมากพอสมควร จึงคิดว่าหนังสือที่กรมวิชาการจัดพิมพ์ขึ้นมีคุณภาพดี ซึ่งกรมวิชาการควรพยายามปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนทุกด้านให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ ๆ เพื่อให้นักเรียนจะสามารถหาความรู้จากหนังสือเรียนได้อย่างถูกต้อง สมกับที่นักเรียนให้ความไว้วางใจในการจัดทำหนังสือเรียนของกรมวิชาการ นอกจากนั้นการที่นักเรียนเห็นว่าหนังสือเรียนมีประโยชน์ในการที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้พอสมควรนั้น แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนสามารถช่วยทำให้การดำเนินชีวิตของนักเรียนมีแนวทางที่ดีขึ้น เพราะได้เอาสิ่งที่ศึกษาไปใช้ได้ ซึ่งทำให้หนังสือเรียนมีประโยชน์ต่อการศึกษาของนักเรียนมากขึ้น ไม่ใช่มีหนังสือเรียนเพื่อเก็บไว้อ่านในการสอบอย่างเดียว เพราะฉะนั้น ครูผู้สอนควรจะให้

¹หอมหวล มีเก็ค, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

²วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

ความสนใจในเรื่องนี้ให้มาก เพราะการสอนในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนจะต้องเรียนวิชาสังคมศึกษา 5 คาบ ต่อหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งทำให้ครู 1 คนสามารถสอนได้เพียง 3-4 ห้องเรียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าโรงเรียนใดมีหลายห้องเรียนก็ต้องใช้ครูสอนหลายคน ทำให้ความสำคัญของหนังสือเรียนมีแนวโน้มที่จะใช้คู่มือนักเรียนสอบมากยิ่งขึ้น ถ้าครูไม่ได้วางแผนการสอนร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ¹

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่านักเรียนมีความคิดว่าการคุณภาพของหนังสือเรียนเหมาะสมกับคุณภาพแล้ว และนักเรียนส่วนใหญ่มีหนังสือเรียน ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อการเรียน การสอน เพราะนักเรียนจะสามารถหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่ครูสอนได้จากหนังสือเรียน และจากผลการวิจัยในด้านการอ่านหนังสือเรียนล่วงหน้าก่อนเรียนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่อ่านเป็นบางครั้งเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาล่วงหน้าไปก่อน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสอนของครู เพราะจะทำให้ครูสอนได้เนื้อหาครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดได้ง่ายกว่าการที่นักเรียนไม่มีหนังสือเรียนเลย

2. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียน ในสาระความรู้ สาระด้านสติปัญญา และสาระด้านอุปกรณช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

สาระความรู้

ผลการวิจัยพบว่า ในสาระความรู้ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นในค่าน้อยอยู่ในระดับปานกลาง แต่ที่น่าสนใจก็คือครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทั้งหมด แต่มีสิ่งที่คุณเห็นว่าควรแก้ไข คือการจัดเนื้อหาในหนังสือเรียนไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชาหรือลักษณะบูรณาการ การจัดเนื้อหาวิชาแต่ละบทไม่ต่อเนื่องกัน และไม่มียุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษา ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในค่านี 2 ค่านคือ เนื้อหาช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้เนื้อหาในหนังสือเรียนยังช่วยให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น เมื่อนำความคิดเห็นของครูและนักเรียนมาเปรียบเทียบกันปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

จากผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเอง ในสาระความรู้ ปรากฏว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนมีครบถ้วนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ และมีบางตอนที่เกินหลักสูตร คือ ตอนที่ 6 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วยบทเรียนต่าง ๆ ดังนี้

- บทที่ 21 เรื่องบทบาทและหน้าที่ของพลเมืองในท้องถิ่น
- บทที่ 22 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมาย
- บทที่ 23 เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของพลเมือง

เรื่องเหล่านี้เป็น เรื่องที่ไม่มีการกำหนดไว้ในหลักสูตร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนเรื่องความมั่นคงของชาติก็เป็น เรื่องของประเทศไทยเพียงประเทศเดียว มิได้มีการเปรียบเทียบกับความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของหนังสือเรียนก็มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาพอสมควร การจัดหัวข้อก็ตรงกับหลักสูตร ยกเว้นบางหัวข้อที่เกินหลักสูตร ดังได้กล่าวมาแล้ว จากการวิเคราะห์

ในสาระด้านความรู้นี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาวิชานี้จะทำให้ให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ของประเทศในเอเชียใต้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าจะมีเนื้อหาบางส่วนผิดบ้างก็ตาม

เนื้อหาในค่านนี้ควรได้รับการปรับปรุงในค่านการจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชา หรือที่เรียกว่ามีลักษณะบูรณาการ การจัดเนื้อหาของบทเรียนแต่ละบทควรต่อเนื่องกัน และควรมีบทสรุปที่ช่วยให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดในวิชาสังคมศึกษา นอกจากนี้การจัดลำดับเนื้อหาควรเรียงจากง่ายไปหายาก เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน การเสนอเนื้อหาควรเป็นกลางไม่มีอคติ และควรให้ความรู้และข้อเท็จจริงใหม่ ๆ แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความสามารถมากขึ้น ในหนังสือเรียนแต่ละหน้าควรมีคำอธิบายศัพท์ และคำจำกัดความที่ถูกต้อง หรือมีภาคผนวกซึ่งอธิบายความหมายของศัพท์เฉพาะ เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ได้ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ตรงกับผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหนังสือเรียนของกรมวิชาการมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง แม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นหลักสูตรใหม่แล้วก็ตาม แต่เนื้อหาส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับของเดิม และจะเห็นได้ว่าไม่เคยมีผู้วิจัยท่านอื่นได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาต่าง ๆ ซึ่งต่างกันในระดับชั้น หรือเนื้อหาวิชา แต่ก็มักจะพบข้อบกพร่องเช่นเดียวกับการวิจัยในครั้งนี้ เช่น ผลการวิจัยของ หอมหวล มีเกิต¹ น้ำ ออย อุมะวิชนี² และวิเชียร ทัพประเสริฐ³

¹หอมหวล มีเกิต, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

²น้ำ ออย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

³วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

สำรวจค่านสติปัญญา

สำหรับคุณภาพของหนังสือเรียนในค่านสติปัญญานั้น จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าความคิดเห็นของครูและนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ มีบางอย่างที่ครูมีความคิดที่ควรแก้ไข คือในหนังสือเรียนไม่มีคำถามท้ายบทที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และไม่มียุทธวิธีท้ายบทที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดเพิ่มเติมจากเนื้อหาในหนังสือเรียน ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด เมื่อนำความคิดเห็นของครูและนักเรียนมาเปรียบเทียบกัน ปรากฏว่าความคิดเห็นของครูและนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนบางตอนไม่ทันสมัย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับชื่อเมืองหลวงของประเทศฟิลิปปินส์ เพราะในหนังสือเรียนกล่าวถึงชื่อเมืองหลวงของประเทศฟิลิปปินส์ว่าชื่อ เกซอนซิตี จริง ๆ แล้วชื่อ กรุงมนิลา นอกจากนี้การเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้น โดยเฉพาะในตอนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ทำให้นักเรียนไม่สามารถที่จะฝึกในการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และไม่เกิดความสนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเท่าที่ควร นอกจากนี้ทั้งเล่มไม่มียุทธวิธีท้ายบท ไม่มีกิจกรรมเสนอแนะ และแบบฝึกหัดท้ายบทที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนเลย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในค่านสติปัญญาควรได้รับการปรับปรุงหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านการเสนอเนื้อหาที่จูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสังคมโดยฝึกให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เนื้อหาช่วยส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง มีการเสนอเนื้อหาให้นักเรียนเห็นปัญหา เกิดความสงสัยและสนใจที่จะค้นคว้าหาคำตอบ นอกจากนี้การเสนอเนื้อหาควรเสนอสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน การสอน เพื่อจะได้นำความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และปัญหาที่จะเกิดในอนาคต ในหนังสือเรียนควรมียุทธวิธีท้ายบท มีกิจกรรมเสนอแนะ และแบบฝึกหัดท้ายบท เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

และได้อย่างถูกต้อง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ น้ำอ้อย อุมะวิชนี¹ สุรพันธ์ เกียนวิฑานา² หอมหวล มีเกิด³ ลีโอนาโด ดี เคลลา ครูซ (Leonado D. Della Cruz)⁴ และเคนเนท รูเบน เคอร์แฮม (Kenneth Reuben Durham)⁵

สำรวจค่านูปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน

สำหรับคุณภาพของหนังสือเรียนในสำรวจค่านูปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียนนั้น จากผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นในค่านูปกรณ์อยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางค่านูปกรณ์ที่ครูเห็นว่าดี คือการมีสารบัญชบอกหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน และครูมีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขใน 3 ค่านูปกรณ์ คือ ควรมีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบทและคำถามท้ายบทเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้มากยิ่งขึ้น ควรมีภาพประกอบที่มีสีสันสวยงามสนุกสนานสามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน และควรมีภาพประกอบที่มีจำนวนเหมาะสมกับความจำเป็นของเนื้อหาทาง ๆ ที่เข้าใจยาก และไม่สามารถวาดภาพโดยใช้จินตนาการของตนเองได้

¹น้ำอ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

²สุรพันธ์ เกียนวิฑานา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

³หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

⁴Leonado D. Della Cruz, "Analysis of Philippines Social Studies Textbooks"

⁵Kenneth Reuben Durham, "A Survey of American History Textbooks Adopted for the Public High School of Texas From 1919 to 1970"

ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน แต่มีบางคนที่นักเรียนเห็นว่าดี คือข้อหนังสือเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน ข้อหนังสือเรียนน่าสนใจ สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน มีสารบัญชบอกหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน การเว้นช่องว่างตอนบน ตอนล่าง คานข้าง รวมทั้งช่องไฟในหนังสือแต่ละหน้า มีตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวเอน ตัวใหญ่ เพื่อเน้นความสำคัญของหัวข้อนั้น ๆ และมีคำนำซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของผู้แต่งหนังสือเรียนและอธิบายการใช้หนังสือเรียน ส่วนเนื้อหาที่นักเรียนเห็นว่าควรแก้ไขคือภาพประกอบมีคำอธิบายใ้ภาพไม่ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน เมื่อนำความคิดเห็นของครูและนักเรียนมาเปรียบเทียบกันผลปรากฏว่าครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่า ในสาระค่านอุปกรณช่วยการเรียนการสอน ถ้ายึดตามเกณฑ์ของ แซมมวล บรอตเบลต์¹ (Samuel Brodbelt) จะเห็นได้ว่าในหนังสือเรียนยังมีข้อบกพร่องซึ่งควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขหลายอย่างคือ บทนำควรระบุความมุ่งหมายของผู้แต่ง ความสำคัญ และวิธีการใช้หนังสือเรียน ภาพประกอบควรชัดเจนเหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ส่วนแผนที่ ตาราง และสถิติต่าง ๆ ควรทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หอมหวล มีเก็ค² คุษณีย์ ยันต์เจริญ³ คำวิ เกิดเกตุ⁴

¹Samuel Brodbelt, The Clearing House, p. 417-492.

²หอมหวล มีเก็ค, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

³คุษณีย์ ยันต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย".

⁴คำวิ เกิดเกตุ, "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในเขตการศึกษา 1".

วรรณ วรควานิซ¹ และวิเชียร ทัพประเสริฐ²

นอกจากนั้นผู้วิจัยพบว่า ภาพประกอบในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนน้อยเกินไป ซึ่งถ้ายึดหลักเกณฑ์ของ คาร์ล ยู สมิธ (Karl U. Smith)³ ซึ่งได้แนะนำว่า หนังสือเรียนควรมีภาพประกอบประมาณครึ่งหน้าของจำนวนหน้าของหนังสือทั้งเล่ม แต่ปรากฏว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนหน้าทั้งหมด 300 หน้า แต่มีภาพประกอบเพียง 99 ภาพเท่านั้น บางภาพก็ไม่ชัดเจน และไม่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง บางภาพมีขนาดเล็กเกินไปไม่เหมาะกับสายตาของนักเรียน สำหรับแผนที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องพอสมควร แต่มีได้บอกว่าเป็นแผนที่เหล่านี้มาจากไหน นอกจากนี้ในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามีปกที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้พอสมควร โดยใช้ปกสีชมพูเข้ม ตัวอักษรบอกชื่อประเทศสีคำ และเส้นโยงจากประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านเป็นสีเขียว ทำให้ปกดูสวยงาม จูงใจให้นักเรียนสนใจเนื้อหาข้างใน มีสารบัญชบอกเลขหน้าชัดเจนดี แต่การเขียนเล่มไม่คงทนถาวรเท่าที่ควร ทำให้หลุดและฉีกขาดได้ง่าย นอกจากนี้ ชื่อหนังสือไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาภายในเท่าที่ควร เพราะมิได้เรียนรู้แต่เรื่องเพื่อนบ้านของเราเท่านั้น แต่มีการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา และเรื่องสิทธิหน้าที่ของพลเมืองไทยในสังคมปัจจุบัน

¹วรรณ วรควานิซ, "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดพระนครและธนบุรี".

²วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1".

³ Karl U. Smith, A.V. Communication Review, : 27-29.

ข้อเสนอแนะ

หนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญ เพราะฉะนั้นควรมีการปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนอยู่เสมอ ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผลจากการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการแสดงความเห็นของผู้วิจัย ในหนังสือเรียนโดยตรงนั้น พบว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนดังกล่าวดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสอนวิชาสังคมศึกษา

1. ครูจะต้องรู้วิธีการในการวิเคราะห์ วิจัยหนังสือเพื่อเพิ่มข้อผิดพลาดต่าง ๆ และเสนอข้อผิดพลาดนั้นไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดทำหนังสือเรียน เพื่อให้มีการปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนให้มีความดียิ่งขึ้น เพราะครูส่วนใหญ่โดยเฉพาะในชนบทยึดหนังสือเรียนเป็นหลักในการสอน ดังนั้นถ้าครูไม่ได้วิเคราะห์คุณภาพของหนังสือเรียนจะทำให้ไม่ทราบข้อผิดพลาดต่าง ๆ ในหนังสือเรียน ซึ่งจะทำให้ครูสอนในสิ่งที่ผิดแก่นักเรียนได้
2. ครูสอนควรกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอนทุกครั้ง เพราะการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมสามารถทำให้ครูสอนสิ่งต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ได้ถูกต้องและทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกทักษะในการอ่านเพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านหนังสือเรียนและสรุปบทเรียนได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งรู้จักคิดหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในบทเรียนได้
3. ครูสอนไม่ควรใช้หนังสือเรียนเล่มหนึ่งเล่มใดเพียงเล่มเดียว ควรใช้หนังสืออื่น ๆ ประกอบในการสอนด้วย เพราะจะทำให้ครูสอนมีความรู้กว้างขวางและสำรวจข้อเท็จจริงในหนังสือเรียนได้ ซึ่งเป็นการป้องกันความผิดพลาดในการสอนของครู และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่จะได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

4. ครูต้องรู้แหล่งวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อแนะนำให้นักเรียนค้นหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่ปรากฏในหนังสือเรียน โดยเฉพาะในเรื่องการนำวัสดุอุปกรณ์จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น เช่น การพยายามหาวารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศมาใช้ประกอบการสอนของครู

5. ครูควรมีวิธีการสอนที่ทันสมัยหลาย ๆ วิธี ไม่ควรสอนแบบบรรยายทั้งหมด ควรฝึกให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในค่านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นครูควรนำนักเรียนไปสู่แหล่งวิชาการในชุมชนเพื่อฝึกให้นักเรียนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสภาพความเป็นจริง และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง เช่น การพานักเรียนไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ

6. ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการติดตามความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ทั่วโลกจากแหล่งวิชาการต่าง ๆ และสื่อสารมวลชนทุกชนิด เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ทันสมัยและตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน

1. นักเรียนควรอ่านหนังสือเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าห้องเรียน เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือเรียน เพราะจะทำให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในหนังสือเรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้หากนักเรียนพบปัญหาที่ไม่สามารถทำความเข้าใจเองได้ ก็สามารถนำมาถามครูผู้สอนได้ในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการฝึกความรับผิดชอบในค่านการเรียนให้แก่นักเรียนได้เป็นอย่างมาก

2. นักเรียนควรรหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน เช่น ติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ปัจจุบัน จากแหล่งวิชาการต่าง ๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนต์ และสื่อมวลชนอื่น ๆ

3. นักเรียนเวรหาเหตุผลต่าง ๆ มาแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเรียนและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เพื่อฝึกให้มีความคิดในการแก้ไขปัญหาดัง ๆ อย่างเป็นระบบ

4. นักเรียนควรปรึกษาคณะผู้สอนทันทีในกรณีที่ไม่เข้าใจเนื้อหาวิชาค่านหนึ่งค่านใดหรือพบข้อสงสัยในหนังสือเรียน เพราะจะทำให้ นักเรียนหมดความกังวลและไม่เกิดความท้อแท้ในการเรียนและการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับวิชานี้

5. นักเรียนควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือปรึกษาครูเมื่อมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นและเป็นการฝึกให้รู้จักร่วมมือกันในการทำงานทั้งในระหว่างผู้อยู่ในวัยเดียวกันและต่างวัยกัน

ขอเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ควรจัดงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิชาการต่าง ๆ ไว้ในห้องสมุดอย่างเพียงพอ เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครูและนักเรียน

2. ควรจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือระหว่างครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน หรือต่างกลุ่มโรงเรียนเสมอ ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแบบเรียน

3. ควรจัดให้มีการอบรมแก่ครูผู้สอนปีละครั้ง เพื่อเสนอให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวในค่านต่าง ๆ ของหลักสูตร

4. ควรกระตุ้นให้ครูมีความสามารถวิเคราะห์แบบเรียน หรือประเมินค่านแบบเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

5. ควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมและให้ครูเป็นที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมของนักเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับหนังสือ สิ่งพิมพ์ และเทคโนโลยี เพื่อให้ทั้งครูและนักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา

ขอเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

1. ควรศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาต่าง ๆ ที่มีผู้ทำขึ้นและนำมาปรับปรุงส่วนที่ยังบกพร่องของหนังสือเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมให้เอกชนผลิตหนังสือออกมามาก ๆ ไม่ควรเป็นผู้ผูกขาดในการขายหนังสือเรียนแต่เพียงผู้เดียว เพราะจะทำให้นักเรียนมีความรู้แคบและไม่มีความเปรียบเทียบในค่านคุณภาพของเนื้อหา

3. การปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้ง ควรปรับปรุงคุณภาพค่านเนื้อหา รูปเล่มภาพประกอบ และราคาให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น มิใช่เพียงแต่สลับเนื้อหาระหว่างชั้นเรียนเท่านั้น เพราะจะไม่ทำให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอนวิชานี้มากนัก

4. การจัดหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ควรส่งเสริมการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ มากกว่าการเสนอเนื้อหาเพื่อให้นักเรียนท่องจำแต่เพียงอย่างเดียว

5. ควรมีการประสานงานกันระหว่างโรงเรียนในกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันเสนอเนื้อหาและรูปแบบของหนังสือเรียนที่เหมาะสม

6. กระทรวงศึกษาธิการควรอบรมศึกษานิเทศก์วิชาสังคมศึกษาให้มีความรู้ในเรื่องหนังสือเรียนสังคมศึกษา โดยเฉพาะการจัดเอกสารเสริมความรู้ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชานี้ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันผลิตครู

1. ควรปรับปรุงหลักสูตรในการเตรียมครู ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย การเลือกใช้แบบเรียนใหญ่ถกตอง ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ในการค้นหาความรู จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ
2. ให้ความร่วมมือกับแหล่งผลิตหนังสือเรียนทั้งเอกชนและรัฐบาลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีคุณภาพ คี้งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรศึกษา เปรียบเทียบหนังสือเรียนของเอกชนกับหนังสือเรียน ของกรมวิชาการว่ามีคุณภาพแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในร้านอื่น ๆ นอกจากสาระ านความรู้ านสติปัญญา และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน เช่น ศึกษาคานแหล่งข้อมูล ในการจัดทำหนังสือเรียน เป็นต้น
3. ควรศึกษาจากแหล่งประชากรอื่น นอกเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อจะได้ ทราบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของผู้ใช้หนังสือเรียนในเขตต่าง ๆ ของประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย